

REGION I SVET

SUĐENJE PETERU EGNERU

Pravda sa neoprostivim zakašnjenjem

LIČNI STAV VLADIMIRA VUKČEVIĆA, TUŽIOCA ZA RATNE ZLOČINE REPUBLIKE SRBIJE, OBJAVLJEN U NEDELJNIKU "VREME"

Nezastarevanje ratnih zločina ne sme da bude izgovor za nas. Iz Budimpešte dolazim uveren da je potreban brži, energičniji i hrabriji rad na procesuiranju ratnih zločina, da ne bi u Beogradu tek 2060. godine neki "naš Kepiro" odgovarao

Optuženi Šandor Kepiro (97) ulazi 5. maja 2011. u sudnicu u Budimpešti da u njoj odgovara za svoje učešće u zločinu počinjenom pre gotovo sedamdeset godina u Novom Sadu. Dok u prostoriju "unose" ovog starca držeći ga pod mišku, nije lako u njemu prepoznati ratnog zločinca, žandarmerijskog kapetana koji je januara 1942. sprovodio zloglasnu Raciju, operaciju „čišćenja“ novosadskih kvartova od „nepoželjnih elemenata“. Za samo tri dana tog januara na hiljade Novosađana privedeno je i saslušavano, da bi neutvrđen broj ljudi, koji sigurno prelazi hiljadu, bio streljan duž smrznutog Dunava i bačen pod led.

Kepiro je za svoj ideo u ovom zločinu već osuđivan, i to dva puta - jednom pred sudom hortijevske, a drugi put socijalističke Mađarske. Međutim, izbegao je kazni, decenijama živeo u Argentini i vratio se u Mađarsku 1996, siguran da ga je protok vremena abolirao. U Budimpešti ga je deset godina kasnije locirao Centar Simon Vizental, čiji je direktor, dr Efraim Zurof, prikupio dokumentaciju o njegovom slučaju i stavio ga u sam vrh liste najtraženijih u okviru programa „Poslednja šansa“, kojom se nastoje privesti pravdi preostali nacistički ratni zločinci, pre nego što za to bude prekasno.

Smatrao sam da je izuzetno značajno da naše Tužilaštvo za ratne zločine doprinese u ovom, kao i u još dva slučaja iz Drugog svetskog rata. Sticajem okolnosti, čak trojica najtraženijih – Peter Egner, Milivoj Ašner i Šandor Kepiro, osumnjičeni su za zločine počinjene na teritoriji bivše Jugoslavije. Za nas nije bilo dileme. Ratni zločin ne zastareva, i dužni smo da ga u okviru naše jurisdikcije procesuiramo kad god za to postoji osnovana sumnja. Protiv sve trojice podneli smo još 2008. zahteve za sprovođenje istrage, ali smo se u daljem toku ovih postupaka suočili sa nizom prepreka. Nije bilo lako prikupiti dokaze i materijale posle tolikog protoka vremena, nakon kojeg je veoma teško pronaći pouzdane svedoke i neophodnu dokumentaciju. To nam je, međutim, pošlo za rukom, ali se isprečio drugi problem – osumnjičeni nisu bili dostupni našim organima gonjenja. Iskoristili smo sve mogućnosti koje nudi međunarodna pravna pomoć, uložili zahteve za ekstradiciju gde je to bilo moguće. Trka sa vremenom se, međutim, pokazala dramatičnom – Peter Egner je preminuo januara 2011. godine. Tako prekinut postupak oduzimanja njegovog američkog državljanstva posle čega je trebalo da usledi izručenje Srbiji.

Sa Kepirom je situacija bila drugačija. Budući da izručenja iz Mađarske u Srbiju nisu moguća, nastojali smo da pomognemo mađarskim kolegama da kompletiraju ovaj slučaj. Prikupljenu dokumentaciju smo

dostavili mađarskim tužiocima: izveštaje Državne komisije FNRJ o zločinima okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini, presudu Šandoru Kepiru Mađarskog Kraljevskog Generalštaba iz 1944, optužnicu Javnog tužilaštva iz 1946. godine, presudu Vrhovnog suda Vojvodine iz iste godine, te memorijalni spisak žrtava fašističke racije u Novom Sadu sa dokumentima o broju žrtava, po imenu i po ulicama. Postupak protiv Kepira je od tada u Srbiji u zastoju do pravnosnažne presude nadležnih organa Republike Mađarske.

Sa velikom pažnjom smo primili vest iz februara ove godine da je Kepiro optužen u Budimpešti. Otud sa svojim timom i prisustvujem majsom otvaranju ovog, možda i poslednjeg suđenja za ratne zločine počinjene tokom Drugog svetskog rata. Svojim prisustvom želeli smo da odamo poštu žrtvama, ali i naporima dr Efraima Zurofa i Centra "Simon Vizental" da im omogući pravdu. Porodicama žrtava poslali smo jasnu poruku da nisu zaboravljeni i da se za pravdu valja odlučno boriti.

Lekari: Kepiro sposoban da prati suđenje

Suđenje Šandoru Kepiru nastavljeno je 19. maja u Budimpešti pošto je utvrđeno da je dovoljno zdrav da prati postupak,javlja agencija Asošejted pres. Lekarska ispitivanja pokazala su da je Kepiro i fizički i psihički sposoban da prati suđenje, rekao je sudija Bela Varga. Kepirov branilac Žolt Zetenji rekao je da je njegovom klijentu obezbeđen novi slušni aparat, koji mu omogućuje da bolje prati ono što se dešava u postupku.

Kepiro, koji tvrdi da nije kriv za ono što mu se stavlja na teret, sedi u invalidskim kolicima i nosi velike slušalice.

Suđenje Kepiru počelo je 6. maja, a nakoliko dana kasnije je prekinuto na zahtev njegovih advokata, kako bi se proverilo da li je optuženi u stanju da prati suđenje.

Dok Kepira uvode u sudnicu, utvrđuju identitet i čitaju optužnicu, optuženi ne samo što poriče odgovornost već u ruci drži komad hartije na kojem piše „ubijate starca“. Iako se ubrzo ustanovljava da je sasvim priseban, pravi se da ne raspoznaće likove u sudnici i nastoji da izazove simpatije prema svojim godinama, koje zapravo nosi sa izvanrednom vitalnošću.

Ne uspeva da izazove efekat koji je priželjkivao. Zaista, velika je nepravda što ga pred lice pravde izvode tako starog. To, međutim, nije nepravda prema njemu već prema žrtvama zločina koji mu se stavljuju na teret. Za njih pravna reakcija stiže za neoprostivim zakašnjenjem. Stoga moje misli tokom glavnog pretresa nisu okrenute toliko Kepiru, za kojeg ne sumnjam da će biti adekvatno procesuiran od strane mađarskih kolega već samoj biti utvrđivanja odgovornosti za krivična dela ratnih zločina. Nastojim da izvučem pouke za slučajeve koji su težište mandata Tužilaštva – za procesuiranje ratnih zločina počinjenih tokom devedesetih godina. Kada je ova institucija formirana 2003. godine, imali smo jasnu predstavu o našoj odgovornosti, ali ne i o tome koliko će trajati naš mandat i razmerama posla koji mora biti urađen. Tek sa prvim istragama, postupcima, prвostepenim i pravnosnažnim presudama ustanovili smo, sa gotovo matematičkom preciznošću, da se naš posao ne iscrpljuje već umnožava. Rešavanjem jednog predmeta, kao iz Pandorine kutije, otvaraju se novi. Sada nam je sasvim jasno da nezastarevanje ratnih zločina nije samo simbolična poruka već praktični institut bez kojih bi njihovo procesuiranje ostalo u najmanju ruku neizvesno.

Nezastarevanje ratnih zločina ne sme da bude izgovor za nas. Iz Budimpešte dolazim uveren da je potreban brži, energičniji i hrabriji rad na procesuiranju ratnih zločina, da ne bi u Beogradu tek 2060. godine neki "naš Kepiro" odgovarao za zločine počinjene u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini ili na Kosovu i Metohiji, živeći životni vek nekažnjen, među nama i među našom decom.

(objavljeno 12. maja 2011. godine)

Umro Peter Egner

Peter Egner umro je u 89. godini, poslednjeg dana januara 2011. godine, nedaleko od Sijetla u SAD. Osumnjičen da je kao pripadnik nacističkih okupatorskih snaga za vreme Drugog svetskog rata u Srbiji krajem 1941. godine učestvovao u ubistvu oko 17.000 ljudi. Ministarstvo pravde SAD podnelo je tužbu protiv Egnera 2008. godine tražeći da mu se oduzme državljanstvo, čime bi se stvorili uslovi za njegovo izručenje Srbiji koja je aprila 2010. godine izdala međunarodni nalog za njegovo hapšenje, a krajem novembra i formalno zatražila Egnerovo izručenje.

Neimenovana predstavnica stambenog kompleksa za starije osobe Silver Glen kooperejtiv (Silver Glen Cooperative) kod Sijetla, rekla je da je Egner umro u tom kompleksu. Ona je odbila da iznese detalje o okolnostima pod kojima je bivši nacista umro, prenosi na svom sajtu agencija Rojters.

Prema sudskim dokumentima, predprocesna raspravo o Egnerovom slučaju, koja je bila zakazana, otkazana je, kao i telefonsko svedočenje.

Egner, poreklom Nemac, rođen u Jugoslaviji, došao je u SAD 1960, a njen državljanin postao je 1966. U Srbiji je okriviljen da je krajem 1941. kao pripadnik Gestapoa u Beogradu učestvovao u odvođenju ljudi u koncentracione logore s namerom da se uništi nacionalna grupa Jevreja. To je za rezultat imalo smrt 150.000 ljudi. Osumnjičen je da je od kraja 1941. do sredine 1942. godine obezbeđivao odvođenje više grupa Jevreja u logor Staro sajmište u Beogradu.

Američko ministarstvo pravde je, pozivajući se na nacističke dokumente, saopštilo da je 1941. Egnerova jedinica ubila 11.164 osobe, većinom jevrejskih muškaraca iz Srbije, ljudi osumnjičenih da su komunisti i Roma.

Ta jedinica je, prema saznanjima američkog ministarstva pravde, 1942. godine ubila 6.280 jevrejskih žena i dece iz Srbije. Oni su ugušeni ugljen-monoksidom za vreme prevoženja u kamionu napravljenom za te svrhe.

Centar "Simon Vizental", koji traži nacističke ratne zločince, podržao je nameru Srbije da sudi Egneru. Prema navodima medija on je 2008. godine boravio u svojoj rodnoj Crvenki.